

Statsrådet Palmes
anförande 1 maj 1964
i Kramfors.

Mötesdeltagare,

Den 1 maj är solidaritetens dag och solidariteten känner inga gränser. Den blir nära och påträngande i en värld där människor lever i förtryck och förföljelse, i svält och elände. Den angår oss alla. Charles Kauraisa minde oss om vad den kräver. I dessa dagar står 8 människor inför domstol i Sydafrika. Straffet för det brott de begått kan vara döden. Och brottet är ytterst deras hudfärg. De lagar, efter vilka de döms är ett uttryck för tanken att den vita rasen eller människor som har blekare hudfärg har en överlägsenhet som tillförsäkrar dem privilegier och ger dem rätt att beröva människor elementära mänskliga rättigheter och utsätta dem för förföljelse. Det är en krass och förnedrande ideologi. Måtte det inte dröja länge innan denna ideologi har förvisats till historiens skräpkammare och till de praktiska åtgärder som den gett anledning till skall vara upphävda. Det är en blygsam och självklar förhoppning. Den är samtidigt ödesmättad och ytterligt brådskande. Det är inte att förvåna om afrikanerna i Sydafrika grips av desperationens förtvivlan, om de känner hat för det samhälle från vilket de känner sig utstötta och som för dem representerar en brutal övermakt. Man fylls av beundran och respekt över tålmodet hos de ledare, som i årtionden manat om återhållsamhet och som enträget vädjat om en fred-

lig lösning på de gradvisa reformernas väg. Men inför de vita folkgruppernas tilltagande fanatism kan tragedin snabbt bli katastrof. Hopplösheten föder desperation och desperationen manar till våld. Det blir en katastrof som sträcker sina verkningar långt utanför Sydafrikas gränser. Vi står inför risken att världen delas upp efter raslinjer och att denna skiljelinje sammanfaller med den växande klyftan mellan de rika och de fattiga nationerna i världen.

I det perspektivet fördunklas framtidsvisionen om en värld i fred, av skräcken för en förödande konflikt mellan vit och färgad, mellan välnärd och intill förtvivlan fattig. Detta hot synes i dagens läge endast kunna avvärijas genom en beslutsam och gemensam aktion från de samfund av världens nationer som vill slå vakt om en internationell rättsordning och som vill värna den enskilda människans värde. Det återstår att se om världens nationer kommer att besinna detta ansvar, som Mahatma Gandhi en gång uttryckte det i orden: "Om vi inte är beredda att ta vårt fulla ansvar mot den värld som vi lever i, så har vi ingen rätt att fortsätta i den världen."

Vårt land har förskonats från ras konflikter. Men vi skall inte förhäva oss. Även här byggde man barriärer mellan människorna. Här skildes människorna ut av sin fattigdom, sin otrygghet, sin arbetslöshet. De stod också utanför. Samhället representerade också övermakt, förtryck, förnekelse av en dräglig tillvaro. Här grodde också hopplöshet, förtvivlan och hat. Det är inte länge sedan majoriteten av

medborgare i Sverige levde i den situationen och i dessa bygder är det föga mer än 30 år sedan. Men sedan hände något. Den svenska arbetarrörelsen står inte längre utanför. Den har växt in i det svenska samhället. Vi har fått uppleva i en dramatisk utveckling hur klassamhället blir folkhem, hur klass-solidariteten vidgas till en samhällssolidaritet, hur förtryck och rättslöshet blir inflytande, ansvar och gemenskap.

Det blev så av många skäl. Ett avgörande är detta: Den demokratiska socialismen följde obrottsligt övertygandets, den fredliga övertalningens och det praktiska vardagsarbetets väg. Framtidsvisionen om trygghetens och gemenskapens samhälle gav fasthet och viljeinriktning åt det politiska och fackliga arbetet och tålamod inför det beståendes tröghet. Man stimulerades av övertygelsen att stå i takt med utvecklingen; verklighetens orättfärdighet var inte ödesbestämd. Samhället kunde och skulle förändras med idén som drivkraft. Det gav framtidstro och handlingsvilja. Kring trygghetens vision har kampen stått i decennium efter decennium. Våra motståndare har sett en motsats mellan trygghet och frihet. Understöds-tagaranda, de krökta ryggarnas samhälle, näringslivets och frihetens förkvävande är slagord vi mött intill sena dagars strider om ATP. För oss har trygghet och frihet alltid stått i förbund. Den som får trygghet för sysselsättningen, han blir äntligen fri, fri från en pinande känsla av osäkerhet och ovisshet inför morgondagen. Den som har trygghet för försörjningen vid sjukdom och ålderdom blir fri att planera för framtiden, för sig och sin familj. Tryggheten förkväver inte, den frigör de konstruktiva krafterna hos människan. Den trygghet vi kräver och den frihet vi eftersträvar står i ouplösligt förbund.

Har vi då nått målet? Är tryggheten en förverkligad vision. Långt därifrån. Se på årets avtalsrörelse där tryggheten åter stod i centrum, trygghet i anställningen, trygghet vid permittering, vid sjukdom. Se på alla de brister och svagheter som blottas när de stora trygghetsreformerna börjar ta form. Nu får vi äntligen råd och möjlighet att i varje särskilt fall anpassa samhällets stöd efter den enskilda människans särskilda förutsättningar och behov.

Se på dagens läge i världens rikaste nation, Förenta Staterna, där en seg och orimligt hög arbetslöshet är ett av överflödssamhällets kännetecken. Hur många miljoner djupt fattiga och efterblivna människor finns det i detta det rikaste av samhällen? Skall vi kunna undvika den tekniska utvecklingens sociala följdverkningar, så kommer det att kräva en ständig vaksamhet, en ständig anspänning av krafterna. Eller se på de bygder i vårt land som fortfarande har svårigheter att skaffa arbete och utkomst och som, när enskilt näringsliv sviktar, har rätt att hävda solidaritetens krav. Exemplet må vara tillfyllest för att visa att trygghetsvisionen kommer att leva, därför att vi ännu är så långt ifrån dess förverkligande. Men sjudande snabbt går utvecklingen framåt. Vi lever i expansionens samhälle, men just dynamiken, snabbheten, skapar nya krav, väcker nya krav och röjer nya brister.

Vi upplever f.n. en enastående expansion av utbildningsväsendet på alla nivåer. På 10 år har intagning i gymnasierna tredubblats för att ta ett exempel. Ändå har vi en brist på utbildningsplatser. Under de senaste fyra åren har inemot en miljon människor här i landet flyttat in i nya lägenheter, men bostadsbristen förblir vårt största sociala problem. På 10 år har vi skapat 50.000 nya tjänster

inom sjukvården, men personalbristen är ändå sjukvårdens ständiga följeslagare. På de områden där vi har satsat hårdast, där har vi också de största bristerna. Förklaringen kan ges på olika sätt. Det har alltid funnits valfrihet när det gäller bostaden, utbildning och sjukvård för det privilegierade fåtalet. Men när vi kräver att alla skall ha rätt till ett bra arbete, till en utbildning de har intresse för, till en hygglig bostad och till en fullgod sjukvård, då innebär detta en dramatisk ökning av ambitionsgraden för samhällets politik. Då riktar vi strålkastarna på bristerna, på spänningen mellan dagens verklighet och framtidens ambition. Och det är bra. Därför att ambitionen, framtidsvisionen och lika rätt för alla, om jämlikhet, är en mäktig drivkraft för konstruktiv handling. Vi kan också uttrycka det så här: i ett samhälle med full sysselsättning och stigande standard och social trygghet, så riktar sig människornas efterfrågan i allt högre utsträckning mot ting som den enskilde inte klarar på egen hand, mot ting som förutsätter en gemensam insats med samhället som instrument. Då säger vi: en fortgående ökning av samhällets insatser och en fortgående ökning av samhällets inflytande i det ekonomiska livet är en förutsättning för att vi skall komma till rätta med bristerna. Vi bygger framtiden på samverkans och solidaritetens grund.

Våra motståndare klagat gärna över köer. Men samtidigt skrämmer de för det samhälle som skall avskaffa bristerna. Gärna kräver de högre statsutgifter men ännu frikostigare ställer de ut löften om stora skattesänkningar som skulle betaga samhället möjligheter att handla. Den borgerliga

kritiken mot kösamhället blir ingenting annat än en orkeslös kverulans så länge det inte finns ett samband mellan samhällsliv och vilja till handling.

Socialdemokratien firar i år sitt 75-årsjubileum. Vi har firat jubiléet genom att se framåt. Vi har gjort det därför att det ännu återstår så oändligt mycket för oss att göra. Vi går mot framtiden i medvetandet om de väldiga möjligheter som den tekniska och vetenskapliga utvecklingen bjuder oss att göra livet rikare och ljusare. Vi går vidare framåt i övertygelsen om att våra idéer står i takt med utvecklingens krav och med människornas framtidsdrömmar. Och vi stimuleras av medvetandet om den väldiga anslutningen av unga människor, av ungdomen, till vår rörelse. Vi har byggt och vi bygger vår styrka på engagemanget från 100.000-tals enskilda människor. De har kommit till vår rörelse med ungdomens entusiasm och framstegstro. De har satsat vuxenårens skaparkraft och handlingsvilja, de har åldrats i rörelsens tjänst. Socialismens idéer om jämlikhet och gemenskap binder generationerna samman i den gemensamma strävan att förverkliga visionen om ett rättfärdigt samhälle och en värld i fred. Så förankras idén i enskilda människors strävan.

John Kennedy sade strax före sin död i ett tal i murens men också Willy Brandts Berlin: "Så är vi alla visionärer och drömmare. Låt aldrig det bli sagt om denna generation att vi lämnade idéer och ideal åt det förflutna, beslutsamhet och rätlinjiga syften åt våra motståndare."

Svensk arbetarrörelse skall inte svika idén och visionen. Det är vårt stora framtidslofte på vår högtidsdag när vi nu går vidare mot nya, djärva mål.